

OSKAR DEGARD

fej
eller
FAKTA

BONNIER
CARLSEN

Inledning

Du håller i något väldigt värdefullt. Du håller i en bok som berättar hur saker egentligen ligger till, på riktigt.

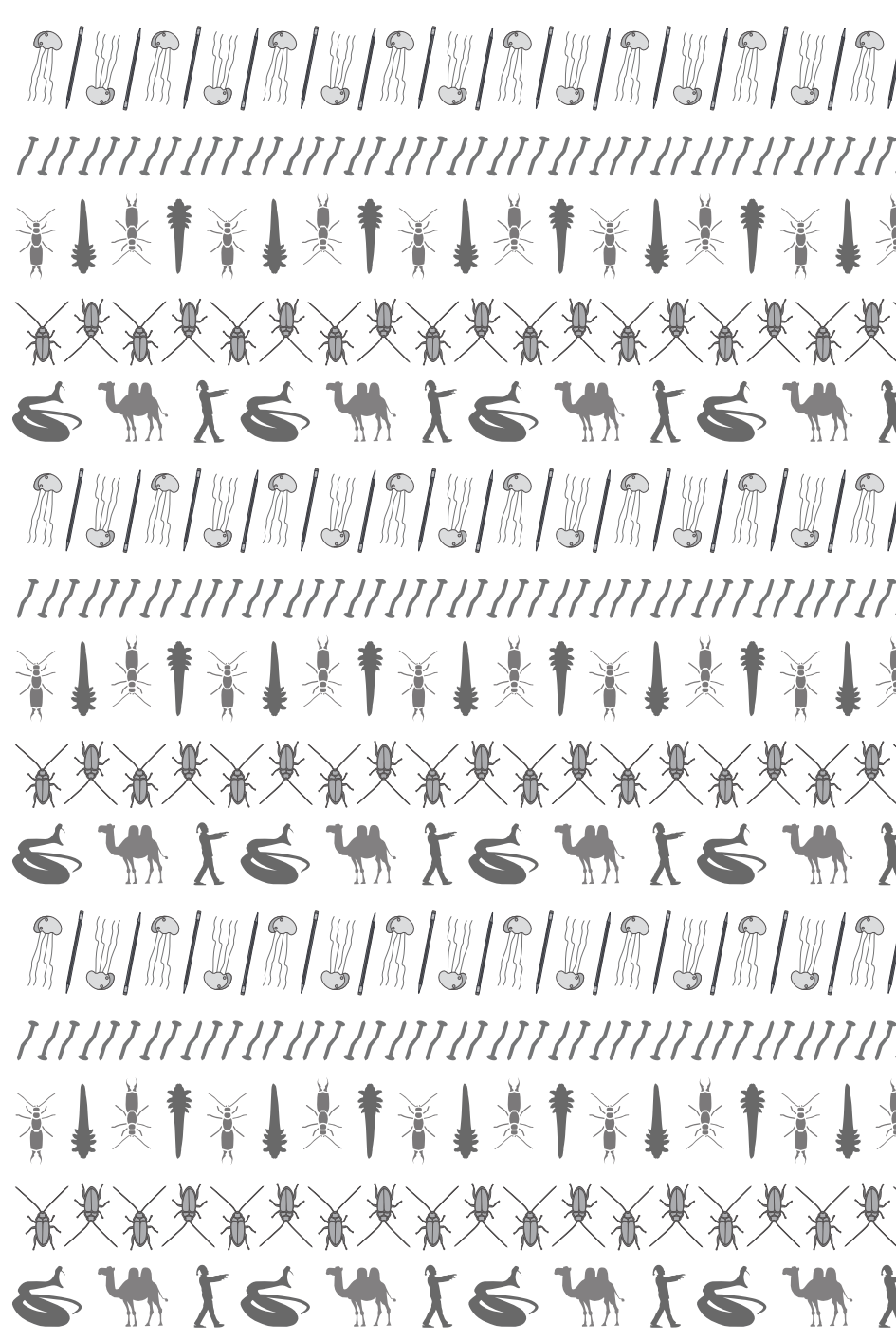
Världen är full av berättelser och information som vuxna tror på, och som de vill att du också ska tro på. Men allt som vuxna tror på är inte sant.

En del av dessa saker är FAKTOIDER. Faktoider är information om roliga eller spännande saker som många tror på.

En del faktoider är rena lögner. Andra är MYTER, alltså spännande historier. Ibland har någon försökt förklara något på ett enkelt sätt och gjort det *för* enkelt. Faktoider sprids snabbt eftersom de ofta handlar om roliga, spännande eller läskiga saker.

Den här boken är full av faktoider och avslöjanden. Men den är också full av fakta som är sanna på riktigt och minst lika fantastiska som de påhittade.

När du läst den här boken kommer du kunna känna igen och avslöja många osanningar. Och inte minst: du kan rätta vuxna som tror på faktoider och påhittade påståenden. Du kan säga: "Nää, så är det inte alls! Så här är det ..."

Myter och lögner

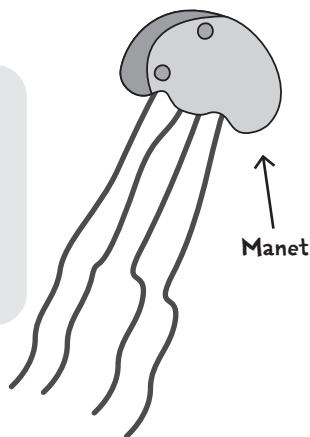
Maneter och kiss

- Har du bränt dig på en manet? Kissa på skadan!**
- Fy nej! Bara om du vill lukta kiss.**

Brännmaneter i havet är inte att leka med. Vissa brännmaneter är så giftiga att man kan dö bara av att nudda dem. Men även de man inte dör av kan göra fruktansvärt ont.

Vad ska man göra om man råkat bränna sig på en manet? Hur lindrar man smärtan? Våldigt många tror att man ska kissa på brännsåret. Men detta hjälper inte alls. Det kan till och med göra det värre! Plus att man kommer gå runt och lukta kiss resten av dagen. Kranvatten är inte heller bra. Bättre att skölja med salt havsvatten. Har man lite vinäger kan man lindra svindandet om man spär ut det med havsvatten och häller på såret. Det viktiga är att man får bort alla bränntrådar* och får riktig sjukvård.

Det är oklart varför någon fått för sig att man ska kissa på såret istället för att använda vattnet man precis badat i. Men myten hålls vid liv av en massa filmer och teveserier.

Kamelers pucklar

- Kamelers pucklar är fyllda med vatten, det är därför de klarar sig så bra i varma öknar.***
- Nä, knappast. De är fulla av fett!***

Kameler kommer ursprungligen från väldigt kalla områden. Där behöver djuren kunna lagra energi eftersom det inte finns mat att äta året runt. Fett är ett bra sätt att spara energi till senare. Så de bär inte vatten på ryggen, men man kan säga att de bär på ett skafferi.

Många personer tycker att kameler är fula. Men det gör man inte i Saudiarabien. Där anordnas varje år skönhetstävlingar för kameler. Vinnaren får över 300 miljoner kronor! En del personer gör vad som helst för att vinna. Kameler får både botox* och skönhetsoperationer. Kamelerna får med andra ord samma behandling som en del filmstjärnor.

***Botox är ett ämne som man kan spruta in i huden för att bli av med rynkor. Det är ett av de giftigaste ämnen vi känner till. Det räcker med ett kryddmått av giftet för att döda alla i Sverige. Och ett halvt mjölkpaket räcker till att döda alla människor på hela jorden. Detta sprutar folk in i huden frivilligt!**

Sömngångare

– Man ska väl inte väcka en person som går i sömnen?

–Joo, det ska man visst!

Det finns en gammal myt som säger att om man väcker någon som går i sömnen kan sömngångaren bli galen eller så kommer något annat hemskt att hända. Men det är bara påhitt.

Om man *inte* väcker en person som går i sömnen kan de snubbla och slå sig eller trilla ut ur ett fönster. Så om träffar du någon som går i sömnen – väck personen!

Så här brukar man tänka sig någon som går i sömnen. Med nattmössa och armarna utsträckta. Men det kan inte stämma. Folk som går i sömnen på riktigt sträcker inte ut armarna. De går som vanligt. **MEN** folk som låtsas gå i sömnen och blundar kanske sträcker ut armarna för att inte råka stöta huvudet i saker de inte ser. Det är alltså fejk! Nattmössan är bara ett snyggt och stilsäkert klädesplagg.

Lukten av människa

- Om du klappar en djurunge som du hittar i naturen kommer mamman att överge ungen eftersom den nu luktar människa!***
- Nää, så är det inte alls. Men låt bli ändå.***

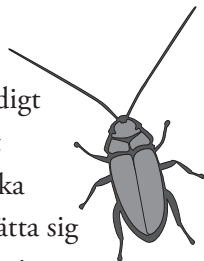

Vilda djur, som harar och rådjur, tar hand om sina ungar även om människor tagit i dem. Men det är ändå bäst att låta djurungar vara ifred. Mamman är säkert i närheten och både vuxna och unga djur är rädda för människor. Det är inte snällt att skrämma dem.

Luktar människor äckligt?

Många människor tycker att kackerlackor är väldigt äckliga. Enligt en myt så tycker kackerlackan att människor är minst lika äckliga. Om en människa petar på en kackerlacka så kommer den börja tvätta sig för att bli av med människans äckliga stank. Sanningen är att kackerlackan tvättar sig hela tiden. Då kan den lättare känna olika lukter.

Det spelar ingen roll om det är en människa, hund eller gamla sopor den nuddat vid. Kackerlackan kommer göra sig ren och fin igen.

Kackerlackan tvättar sig med munnen. Som om vi skulle slicka våra fingrar rena efter att ha varit på toaletten. Kackerlackan är alltså rätt renlig av sig. Och rätt äcklig.

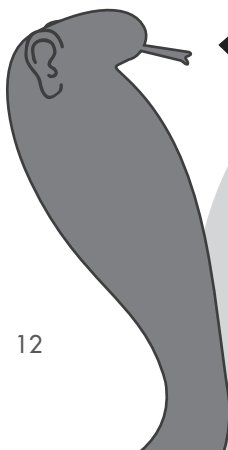
Förtjusande ormar

- Kolla, jag kan hypnotisera ormen med min flöjt!**
- Nej, det kan du inte. Och den kan se dig även om du släcker lampan, så var snäll mot den!**

När en ormtjusare spelar på sin flöjt framför en kobra, då ser det ut som att ormen dansar med till musiken. Men det är bara som det ser ut. Ormen följer med flöjtens rörelser. Och ormen är *inte* glad, den gör detta för att förbereda ett anfall. För att slippa bli biten har ormtjusaren kanske drogat ormen, eller i värsta fall dragit ut gifttänderna eller sytt igen munnen på den. Inte konstigt att ormen är ilsken och vill bita ormtjusaren!

Betyder det att ormar är döva?

En annan myt säger att ormar är döva. Men även om de inte har några synliga öron så kan de definitivt höra.

← Ej yttre öron
hava de.

En del ormar har extra sinnen som vi människor saknar. De kan till exempel "se" värme. Det betyder att de kan hugga någon i tån trots att det är natt och helt mörkt.

Suga ut gift

– Jag har blivit biten av en orm! Fort, suga ut giftet!

– Öh, nej tack.

100 000 personer dör varje år av bett från giftiga ormar runtom i världen. En av de vanligaste myterna kring ormbett är att man ska suga ut giftet för att inte dö.

Men nej, det är en riktigt dum idé. I bästa fall får du gift i munnen – vilket inte är särskilt bra. Har du otur kommer bakterier från din mun göra ormbettet infekterat, det är inte heller bra.

Det du ska göra om du blir biten av en orm är att ta dig till ett sjukhus. Där kan du få motgift och det är det enda som verkligen hjälper.

Kan en giftorm dö om den råkar bita sig själv i svansen? Nej. Men om den blir biten av en annan sorts orm så kommer den bli förgiftad precis som andra djur.

Bli förgiftad av pennor

- **Om man får spetsen av en blyertspenna i handen så får man blyförgiftning!**
- **Nej, för det finns inget bly i blyerts.**

Blyerts är gjort av kol och lera. Så någon blyförgiftning kan man inte få av en blyertspenna. Men kan blyerts- eller bläckpennor orsaka blodförgiftning då? Nja.

Ett modernare ord för blodförgiftning är *sepsis*. Man kan få en infektion någonstans i kroppen. Oftast orsakas infektioner av bakterier eller virus. Och för det mesta stannar infektionen kvar på samma ställe. Men i speciella fall påverkar infektionen resten av kroppen. Sepsis är när infektionen sprids genom kroppen. Gamla människor med lite sämre immunförsvar får lättare sepsis än unga och friska personer.

Så nej, blyerts och bläck orsakar inte sepsis. Men allting som går igenom huden kan föra med sig farliga saker, som bakterier. Har man riktigt otur kan man alltså få blodförgiftning av en nål, sticka eller penna i armen. Men för det mesta är det ingen fara.

Rostiga spikar

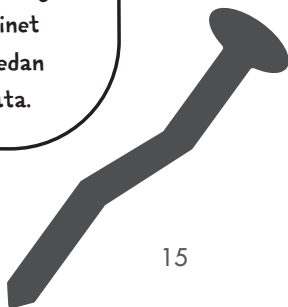
- **Rostiga spikar är livsfarliga eftersom de orsakar stelkramp!**
- **Näpp! Inte mer än rostfria spikar.**

Stelkramp är en jobbig sjukdom som man i värsta fall kan dö av. Muskler och nerverna slutar fungera som de ska. Många tror att man får stelkramp av rostiga spikar eller av att bli biten av ett vildsint rovdjur (typ en katt). Men nä, det är inte hela sanningen.

Rostiga spikar är inte sköna att få i foten, men rost orsakar inte stelkramp. Det gör inte heller bitt från människor eller djur. Stelkramp orsakas nämligen av bakterier. Bakterierna lever normalt i tarmarna på djur och i jorden. Man får alltså inte mer stelkramp av rostiga spikar än vanliga spikar. Och inte heller av en innekatt.

Vaccin mot stelkramp är gratis för barn i Sverige, så är man ung behöver man inte oroa sig överdrivet mycket. Vaccinet skyddar i cirka 20 år – sedan måste du ta en ny spruta.

Mynt från en skyskrapa

- **Ett mynt som faller från en skyskrapa kan döda en människa!**
- **Nix pix.**

Skyskrapor kan vara hundratals våningar höga. Därför tror många att om man tappar ett mynt från taket så kommer myntet falla så snabbt och så hårt att det kan klyva en människa på mitten. Men så är det alltså inte.

Ett mynt väger för lite och har fel form för att bli farligt. Får man det i huvudet så kommer det säkerligen göra ont, men det kommer inte ens bli ett sår i huden. Luften bromsar myntet och det kommer aldrig upp i tillräckligt hög hastighet för att skada någon allvarligt.

Värre är det med istappar. Istappar kan bli mycket tyngre än mynt och tack vare den avlånga formen så skär isen genom luften med väldig fart och kraft. Istappen blir livsfarlig även om den faller från ett hus som bara är några våningar högt.

Gräva en grop till Kina

- **Om man gräver ett tillräckligt djupt hål så kommer man till Kina. Eller?**
- **No, no, no!**

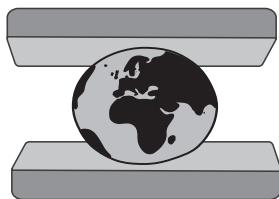

Även i USA brukar man säga att man kommer till Kina om man gräver ett tillräckligt djupt hål. Det är konstigt eftersom USA ligger så himla långt bort från Sverige. Så det är något som inte stämmer.

Kina har länge varit en symbol för länder som ligger långt bort. Det har *känts* som att landet ligger på andra sidan jorden. Men om man i Sverige skulle börja gräva en tunnel och lyckas ta sig rakt igenom hela jorden, då skulle man dyka upp i södra Stilla havet och närmaste land skulle vara Nya Zeeland.

Världens största macka

Om du är i Madrid i Spanien och känner någon i Weber i Nya Zeeland, då kan ni göra världens största macka. Om du och din kompis brer varsin brödskiva och samtidigt lägger

dem med smöret neråt på marken, då kommer ni ha skapat en dubbelmacka med hela jorden som pålägg. Smaklig måltid!

Tvestjärtar och parasiter

- ***Tvestjärtar kryper in i folks öron. Där inne knipsar de sönder trumhinnan och kalasar på hjärnan. Eller?***
- ***Nää, det är ju naturligtvis inte sant.***

Tvestjärtar lägger heller inte ägg i människors kroppar. De är helt ofarliga.

Hakmaskar

Men det finns däremot maskar som du ska akta dig för. *Hakmaskar* behöver inte ens ett öra för att ta sig in i din kropp. De gnager sig in genom fotsulorna. Sedan kryper de under huden och djupare in i kroppen. När hakmaskarna når tarmarna hakar de sig fast och börjar suga ditt blod. Inte ett dugg mysigt.

600 miljoner människor drabbas av hakmaskar varje år. Skönt att de inte finns i Sverige.